

О. П. Каплюченко

І. І. Приходько

ОСНОВНІ ФАКТОРИ ВПЛИВУ ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА МОТИВАЦІЙНУ СКЛАДОВУ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО СТАНУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Розглянуто вплив екстремальних умов службово-бойової діяльності на мотиваційну складову морально-психологічного стану військовослужбовців Національної гвардії України. Доведено, що екстремальні умови службово-бойової діяльності як негативно, так і позитивно впливають на мотивацію військовослужбовців Національної гвардії України.

Ключові слова: морально-психологічний стан, фактори, мотивація, військовослужбовці, службово-бойова діяльність, екстремальні умови.

Постановка проблеми. Однією з основних характеристик спроможності збройного формування до виконання завдань за призначенням є бойовий потенціал. У науковій літературі він визначається як матеріальні та психологічні можливості, що можуть бути використані для виконання бойового завдання [1, 2]. Основною категорією, через яку описують психологічні можливості особового складу збройного формування, є морально-психологічний стан особового складу (МПС) [1, 2].

У сучасних наукових дослідженнях вітчизняних фахівців панівною є думка про те, що МПС слід розглядати як складне інтегральне утворення – ситуаційний стан психологічної, моральної, ідеологічної налаштованості, військово-професійної готовності та психологічної здатності військовослужбовців виконувати завдання за призначенням [3, 4]. Також морально-психологічний стан визначається як інтегрована тимчасова сукупність різних властивостей та якостей особистості і військових колективів, що виявляється в готовності та здатності особового складу до виконання поставленого службово-бойового й бойового завдання [5].

Інший підхід до визначення МПС військовослужбовця, який поданий у праці [2], вказує, що основними складовими МПС є військово-професійний та психологічний потенціали.

Оскільки військово-професійні знання, уміння та навички, службово-бойовий досвід,

які складають основу військово-професійного потенціалу МПС, є більш стійкими до особистісної детермінації порівняно з психологічними, то можемо стверджувати, що вплив екстремальних умов (ЕУ) службово-бойової діяльності (СБД) на психіку військовослужбовців Національної гвардії України (НГУ) проявляється, зокрема, через динаміку їхньої вмотивованості. Таким чином, мотиваційна складова психологічного потенціалу МПС особового складу є змінною характеристикою, яка стає однією з провідних для визначення та формування МПС. Висока вмотивованість особового складу НГУ до виконання службових (бойових) завдань (СБЗ) у будь-яких умовах обстановки індукує розгортання військово-професійної активності військовослужбовців як способу реалізації військово-професійного потенціалу МПС у СБД. Поточний стан вмотивованості повинен виступати об'єктом постійного моніторингу та актуальної підтримки в екстремальних умовах СБД. Однак вмотивованість військовослужбовців НГУ до СБД в екстремальних умовах як окрема складова психологічного потенціалу МПС на сьогодні не розглядається, кількісно та якісно не оцінюється, тому вибрана тема є сучасною та актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведений аналіз наукових праць свідчить про відсутність єдиних підходів щодо визначення сукупності факторів, що впливають на мотиваційну складову психологічного потенціалу МПС військовослужбовця в

екстремальних умовах СБД. У цілому доведено, що екстремальні умови професійної діяльності фахівців ризиконебезпечних професій завжди пов'язані з негативним впливом різних факторів на їх МПС [6, 7].

Разом з тим деякі дослідники зазначають, що екстремальні умови СБД (бойові дії) поряд з негативним мають і позитивний вплив на його учасників [7, 8, 9].

Наприклад, А. М. Столяренко виділив такі позитивні зміни, які відбуваються у більшості учасників бойових дій: підвищення вмільності, досвідченості, професіоналізму; особистісне зростання і самореалізація людини, які виявляються в підвищенні самоповаги, відчутті власної цінності, впевненості у своїх силах, у вмінні володіти собою; зміцнення фізичного здоров'я і сили; підвищення соціального статусу людини, що виражається в поважнішому ставленні до ветеранів, інших людей, визнання їхніх заслуг [8]. Такі зміни мають яскраво виражений мотиваційний характер, оскільки описують саме процес впливу мотиваційного потенціалу особистості військовослужбовця на процес професійної діяльності в екстремальних умовах.

Водночас В. В. Стасюк та деякі інші автори вважають, що поведінка військовослужбовця у бойових умовах залежить від соціально-ситуативних факторів [9]. Реакція на соціальні фактори безпосередньо залежить від сформованих ще до бою світоглядних позицій, активізація яких лише сприяє ефективній розумовій діяльності і, як результат, високоактивним бойовим діям. Тому основне місце у світоглядних позиціях безперечно належить цінностям, принципам, поглядам, інтересам, схильностям, намірам та установкам, які безумовно входять до ціннісно-сміслової та мотиваційної сфер особистості військовослужбовця.

Мета статті – визначити основні фактори, які негативно або позитивно впливають на

мотиваційну складову психологічного потенціалу МПС військовослужбовців НГУ під час здійснення СБД в екстремальних умовах.

Виклад основного матеріалу. У попередніх дослідженнях нами доведено, що екстремальні умови СБД військовослужбовців НГУ впливають на їх МПС під час виконання завдань за призначенням [11]. Вони характеризуються постійним виникненням ситуацій, пов'язаних з ризиком для життя та здоров'я військовослужбовців [12]. Наслідком регулярного впливу вітальної загрози є зниження МПС військовослужбовців, що спричиняє значний ризик виникнення різних негативних психічних реакцій та станів, психічних розладів.

Якісними та кількісними показниками МПС можуть бути зниження психологічної безпеки особистості, виникнення ознак негативних психічних реакцій на професійний стрес, що виступають безпосередньою причиною різних помилок, допущених під час виконання СБД, значного зниження або втрати працездатності, виникнення міжособистісних конфліктів, порушень дисципліни, виникнення девіантної поведінки (вживання алкоголю, наркотиків) та інших негативних явищ [13, 14]. Тому підтримання МПС військовослужбовців НГУ, їх вмотивованості під час здійснення СБД в екстремальних умовах є одним з основних завдань керівників усіх ланок управління [13].

За результатами вивчення та аналізу літератури з оцінювання МПС військовослужбовців НГУ пропонуємо виділяти такі його структурні компоненти (рисунком):

- психологічний, який складається з мотиваційної, ціннісно-сміслової, комунікативної складових;
- військово-професійний, до якого входять загальновійськова, фахова (спеціальна), фізична складові.

Структура МПС військовослужбовця НГУ

У структурі психологічного компонента мотиваційна складова визначає готовність особового складу до виконання СБЗ через його мотиваційну структуру, адекватність реагування на суспільно-політичні фактори, події, обставини, дії відповідно до структури мотивації військовослужбовців, ступеня інтеріоризації їх особистості у СБД, ступеня розвитку вольових якостей і відбивається в прагненні особового складу до виконання свого військового обов'язку під час службово-бойових і бойових дій, усвідомленні їх мети та завдань.

Ціннісно-смилова складова психологічного компонента існує у вигляді смислів, цінностей, моральних норм, принципів, що склалися під впливом зовнішніх факторів, внутрішнього сприйняття, етичних категорій добра і зла, обов'язку, честі, совісті, гідності, мужності, героїзму, як прояв сукупності ідей, поглядів, почуттів, які домінують у свідомості особистості військовослужбовця в цей момент.

Основним проявом комунікативної складової психологічного компонента виступає військово-професійна взаємодія між військовослужбовцями, яка відбувається у формі службової та позаслужбової комунікації. Вона проявляється через згуртованість військовослужбовців у складі підрозділу, військової частини та з'єднання, наявність колективної думки та поточних оціночних суджень, ставлення, емоційних станів військовослужбовців. Через комунікативну складову виявляється рівень реального ставлення військовослужбовців до виконання поставленого завдання (особливостей службово-бойового та бойового завдання, бою) і подій воєнного, політичного й морального характеру. Саме комунікативна складова забезпечує наявність і рівень розвитку довіри до командира (командування) як складного інтегрального утворення, яке забезпечує дієвість військово-професійної взаємодії.

Професійний компонент характеризує професійну готовність особового складу до здійснення СБД. Він включає в себе загальновійськову складову, тобто військово-професійні знання, вміння й навички та набутий службово-бойовий досвід. Фахова (спеціальна) складова визначається ступенем опанування військового фаху, тобто знаннями, вмінням та навичками за військово-обліковою спеціальністю та досвідом. Сукупність цих складових визначає ступінь бойової майстерності особового складу та підрозділу під час здійснення СБД.

Професійний компонент включає також фізичний стан особового складу та рівень його фізичного розвитку, натренованості, його готовність до виконання поставлених завдань та здатність переносити фізичні навантаження СБД.

Такий підхід дозволяє говорити про морально-психологічний стан особового складу як інтегральний показник військово-професійної та психологічної готовності військовослужбовців до виконання своїх обов'язків під час здійснення СБД [1].

Аналіз наукової літератури та особистий досвід виконання СБЗ в екстремальних умовах дав можливість визначити, що в таких умовах психіка військовослужбовців постійно зазнає дії різноманітних факторів, які негативно впливають на МПС військовослужбовців, зокрема, знижуючи їхню вмотивованість. Демотивуючі [15] фактори здійснення СБД в екстремальних умовах пропонуємо умовно поділити на три основні групи: вітальні; соціальні; професійні.

До вітальних факторів відносять такі, які створюють загрозу життю, фізичному і психічному здоров'ю військовослужбовців в екстремальних умовах СБД:

– фізичні загрози (небезпека загибелі, поранення, травмування, ризик потрапляння в полон під час виконання СБЗ) та можливі наслідки – смерть, каліцтво (інвалідність), припинення військово-професійної діяльності;

– психологічні загрози (психотравмуючі наслідки СБД – фізична та психологічна перевтома, переляк, боязнь, шок, професійний стрес, фрустрація, депресія, фобії) та можливі в подальшому наслідки – негативні психічні реакції, стани, припинення або відмова від військово-професійної діяльності, втрата сенсу життя, розвиток посттравматичного стресового розладу (ПТСР), психічних захворювань.

До соціальних факторів відносять такі, які створюють загрозу особистому соціальному статусу військовослужбовця, його службовому становищу та статусу у військовому колективі:

– загроза юридичних санкцій (небезпека притягнення до кримінальної відповідальності за допущені правопорушення, злочини під час здійснення СБД) та можливість засудження, цивільно-правових обмежень, припинення військово-професійної діяльності внаслідок звільнення з лав НГУ;

– загроза службових санкцій (небезпека притягнення до дисциплінарної відповідальності за допущені порушення під час здійснення СБД)

та можливі дисциплінарні стягнення – пониження в посаді, військовому званні, службове обмеження та ін.;

– загроза моральних санкцій (громадський осуд, осуд з боку військовослужбовців, командирів та начальників) та можливі наслідки – втрата самоповаги, пониження самооцінки, підвищена збудливість та вразливість, схильність до конфліктів та проявів девіантної поведінки, втрата сенсу життя.

До професійних належать фактори, які здійснюють негативний вплив на військовослужбовців:

– соціально-побутові загрози (тривале незадоволення базових фізіологічних, матеріальних та соціальних потреб) та можливі наслідки – фізична та психологічна перевтома, фрустрація, депресія, припинення або відмова від військово-професійної діяльності;

– клімато-географічні загрози (кліматичні умови регіону, конкретні погодні умови, пора року та час доби) та можливі наслідки – негативні психічні реакції, стани та ПТСР, психічні захворювання, припинення або відмова від військово-професійної діяльності внаслідок зневоднення, обмороження, теплового (сонячного) удару, різного роду фобій, загострення сезонних захворювань;

– інформаційно-комунікативні загрози (негативний інформаційно-психологічний вплив на військовослужбовців, поганий соціально-психологічний клімат у підрозділі, труднощі службово-бойової та особистісної взаємодії в підрозділі, а також між представниками різних силових структур) та можливі наслідки – фізична та психологічна перевтома, професійне вигорання та

деформація, переляк, боязнь, шок, професійний стрес, фрустрація, депресія, ПТСР, психічні захворювання, припинення або відмова від військово-професійної діяльності, втрата сенсу життя (табл. 1).

До факторів, які позитивно впливають на рівень МПС військовослужбовців НГУ та підвищують якість виконання СБЗ в екстремальних умовах (мотиватори), відносять:

– потребу в досягненні соціального престижу й поваги з боку інших;

– можливість найбільш повної самореалізації саме в такій діяльності;

– прагнення до просування по службі;

– відповідальність за те, що військовослужбовець виконує соціально необхідну функцію;

– високий рівень задоволення базових потреб військовослужбовців та членів їх сімей (грошове забезпечення та надбавки до нього, соціальні пільги, соціальний статус);

– високий рівень підтримання безпечних умов СБД;

– сприятливий соціально-психологічний клімат у підрозділі (розвинуте військове товариство та братерство, взаємодопомога, безконфліктне нерепресивне спілкування);

– високий рівень довіри до командира (командування);

– професійну готовність до СБД;

– психологічну готовність до СБД;

– високий рівень усебічного забезпечення СБД (див. табл. 2).

Т а б л и ц я 1

Фактори негативного впливу (демотиватори) на мотиваційну складову психологічного потенціалу морально-психологічного стану військовослужбовців НГУ під час здійснення СБД в екстремальних умовах

Тип фактора	Характеристика фактора	Загрози	Психологічний ефект	Можливий результат впливу фактора на психіку	Демотивуючий ефект
Вітальний	Небезпека для життя та здоров'я	Фізичні загрози (небезпека загибелі, поранення, травмування, ризик потрапляння в полон під час виконання СБЗ) Психологічні загрози (психотравмуючі наслідки СБД)	Страх, переляк, боязнь, фізичний та психологічний дискомфорт	Професійний стрес, фрустрація, депресія, ПТСР	Інституціональний тип мотивції (ІТМ), актуалізує внутрішню мотивацію (ВМ), зовнішню негативну мотивацію (ЗНМ), мотивацію уникнення невдач (МУН), мотивацію самозбереження, ухилення або відмови від діяльності

Тип фактора	Характеристика фактора	Загрози	Психологічний ефект	Можливий результат впливу фактора на психіку	Демотивуючий ефект
Соціальний	Висока відповідальність за наслідки СБД та її характер	Загроза юридичних санкцій (небезпека притягнення до кримінальної відповідальності за допущені правопорушення, злочини під час здійснення СБД); загроза службових санкцій (небезпека притягнення до дисциплінарної відповідальності за допущені порушення під час здійснення СБД)	Страх, боязнь, моральний та психологічний дискомфорт	Професійний стрес, фрустрація	Прагматичний тип мотивації (ПТМ), актуалізує ЗНМ, МУН, самобереження, ухилення або відмови від діяльності
	Негативне ставлення до виконуваної СБД з боку суспільства	Загроза моральних санкцій (громадський осуд, осуд з боку військовослужбовців, командирів та начальників)	Моральний та психологічний дискомфорт, відчай, зневіра, розчарування	Професійний стрес, фрустрація, депресія	ПТМ, актуалізує ЗНМ, МУН, самобереження, ухилення або відмови від діяльності
Професійний	Тривале незадоволення базових потреб	Соціально-побутові загрози	Фізичний та психологічний дискомфорт, відчай, зневіра, розчарування	Фрустрація, депресія	ПТМ, актуалізує ЗНМ, МУН, самобереження, ухилення або відмови від діяльності
	Специфічність умов СБД (клімато-географічні умови)	Клімато-географічні загрози	Фізичний та психологічний дискомфорт	Професійний стрес, фрустрація, депресія	ПТМ, актуалізує ЗНМ, МУН, самобереження, ухилення або відмови від діяльності
	Тривалість СБД	Часові загрози	Фізичний та психологічний дискомфорт	Професійний стрес, фрустрація, депресія	ПТМ, актуалізує ЗНМ, МУН, самобереження, ухилення або відмови від діяльності
	Монотонність СБД	Інформаційно-комунікативні загрози	Фізичний та психологічний дискомфорт	Професійний стрес, фрустрація, депресія	ПТМ, актуалізує ЗНМ, МУН, самобереження, ухилення або відмови від діяльності
	Інтенсивність СБД [НІПВ, значне службове (бойове) навантаження протягом короткого проміжку часу]	Інформаційно-комунікативні загрози	Фізичний та психологічний дискомфорт	Професійний стрес, фрустрація, депресія	ПТМ, актуалізує ЗНМ, МУН, самобереження, ухилення або відмови від діяльності

Кінець табл. 1

Тип фактора	Характеристика фактора	Загрози	Психологічний ефект	Можливий результат впливу фактора на психіку	Демотивуючий ефект
Професійний	Раптовість виникнення екстремальних умов (ситуацій) СБД	Інформаційно-комунікативні загрози	Переляк, страх, ступор, паніка, шок	Професійний стрес, фрустрація, депресія, ступор, ПТСР	ПТМ, актуалізує ЗНМ, МУН, самозбереження, ухилення або відмови від діяльності
	Напруженість СБД (постійна готовність до самостійної оцінки ситуації та швидкого прийняття правильного рішення, негативний СПК у підрозділі, труднощі ВПВд)	Інформаційно-комунікативні загрози	Фізичний та психологічний дискомфорт	Професійний стрес, фрустрація, депресія, ПТСР	ПТМ, актуалізує ЗНМ, МУН, самозбереження, ухилення або відмови від діяльності

Таблиця 2

Фактори позитивного впливу (мотиватори) на мотиваційну складову психологічного потенціалу МПС військовослужбовців НГУ під час здійснення СБД в екстремальних умовах

Тип фактора	Характеристика фактора	Психологічний ефект	Мотивуючий ефект
Вітальний	Високий рівень задоволення базових потреб військовослужбовців та членів їх сімей	Вольова активність, упевненість та зібраність під час виконання СБЗ, нормативність діяльності	ПТМ, актуалізує зовнішню позитивну мотивацію (ЗПМ), мотивацію обов'язку, мотивацію досягнення успіху (МДУ), самопожертви (в ЕУ)
	Високий рівень підтримання безпечних умов СБД	Професійна та вольова активність, упевненість та зібраність під час здійснення СБД, спрямованість на результат, нормативність діяльності	ІТМ, актуалізує ВМ, ЗПМ, мотивацію обов'язку, МДУ
Соціальний	Потреба в досягненні соціального статусу (престижу професії й поваги з боку оточуючих)	Професійна та вольова активність, упевненість та зібраність під час здійснення СБД, спрямованість на результат, нормативність діяльності	ПТМ, актуалізує ВМ, ЗПМ, мотивацію обов'язку, МДУ, самопожертви (в ЕУ)
	Можливість найбільш повної самореалізації через СБД	Професійна пошукова активність, креативність, прагнення до вирішення поставлених завдань оптимальним шляхом	ІТМ, актуалізує ВМ, ЗПМ, мотивацію обов'язку, МДУ
	Прагнення до просування по службі	Професійна та вольова активність, упевненість та зібраність під час виконання СБЗ, зарядженість на результат, прагнення до вирішення поставлених завдань оптимальним шляхом, нормативність діяльності	ПТМ, актуалізує ЗПМ, МДУ
	Громадянський обов'язок та патріотизм (виконання соціально необхідної функції)	Вольова активність, упевненість та зібраність під час виконання СБЗ, нормативність діяльності	ІТМ, актуалізує ВМ, ЗПМ, мотивацію обов'язку, МДУ самопожертви (в ЕУ)

Тип фактора	Характеристика фактора	Психологічний ефект	Мотивуючий ефект
Професійний	Сприятливий соціально-психологічний клімат у підрозділі	Підвищення самооцінки, впевненості у собі, ефективна ВПВд (розвинуте військове товариство та братерство, взаємодопомога, безконфліктне спілкування)	ІТМ, актуалізує ВМ, ЗПМ, мотивацію обов'язку, МДУ, самопожертви (в ЕУ)
	Високий рівень довіри до командира (командування)	Професійна та вольова активність, упевненість та зібраність під час виконання СБЗ, зарядженість на результат, прагнення до вирішення поставлених завдань оптимальним шляхом, нормативність діяльності	ІТМ, актуалізує ВМ, ЗПМ, мотивацію обов'язку, МДУ, самопожертви (в ЕУ)
	Професійна готовність до СБД	Професійна пошукова активність, креативність, прагнення до вирішення поставлених завдань оптимальним шляхом, ефективна ВПВд з урахуванням професійної компетентності	ПТМ, актуалізує ВМ, ЗПМ, мотивацію обов'язку, МДУ
	Психологічна готовність до СБД	Психологічна змобілізованість, вольова активність, упевненість та зібраність під час здійснення СБД, спрямованість на результат, нормативність діяльності, ефективна ВПВд з урахуванням індивідуальних якостей	ІТМ, актуалізує ВМ, ЗПМ, мотивацію обов'язку, МДУ, самопожертви (в ЕУ)
	Високий рівень усебічного забезпечення СБД	Професійна активність, упевненість у собі, спрямованість на результат, прагнення до вирішення поставлених завдань оптимальним шляхом, нормативність діяльності	ПТМ, актуалізує ЗПМ, почуття обов'язку, мотивацію досягнення успіху

Висновки

1. МПС військовослужбовців НГУ є інтегральним показником професійної та психологічної готовності військовослужбовців до виконання своїх обов'язків під час здійснення СБД в екстремальних умовах.

2. До психологічного компонента відносять мотиваційну, ціннісно-смыслову та комунікативну складові. До професійного компонента належать військова, фахова (спеціальна) та фізична складові.

3. На мотиваційну складову психологічного потенціалу МПС військовослужбовців НГУ під час виконання СБЗ в екстремальних умовах впливають як негативні, так і позитивні фактори. До факторів негативного впливу на МПС, які є демотиваторами СБД, належать вітальні, соціальні та професійні: професійний стрес; вітальна небезпека під час здійснення СБД; почуття страху під час виконання СБЗ; фізичний та психологічний дискомфорт; висока

відповідальність за наслідки СБД; тривалість виконання СБЗ; тривале незадоволення деяких фізіологічних, матеріальних і соціальних потреб; різкі та раптові зміни умов служби; міжособистісні конфлікти.

4. До факторів позитивного впливу на МПС військовослужбовців НГУ, які є мотиваторами СБД та підвищують якість виконання СБЗ, також належать вітальні, соціальні та професійні фактори: потреба в досягненні соціального престижу й поваги з боку інших; можливість найбільш повної самореалізації саме в такій діяльності; прагнення до просування по службі; відповідальність за те, що військовослужбовець виконує соціально необхідну функцію; високий рівень задоволення потреб для військовослужбовців та членів їх сімей (грошове забезпечення та надбавки до нього, соціальні пільги, соціальний статус); сприятливий соціально-психологічний клімат у підрозділі (розвинуте військове товариство та братерство, взаємодопомога, безконфліктне нерепресивне

спілкування); професійна готовність до СБД; психологічна готовність до СБД; високий рівень усебічного забезпечення СБД.

Напрямок подальших досліджень є визначення вагових коефіцієнтів впливу кожного з факторів екстремальних умов службово-бойової діяльності на мотивацію військовослужбовців НГУ.

Перелік джерел посилання

1. Приходько І. І., Волошко С. А., Гунбін К. Ю. Теоретичні аспекти оцінювання морально-психологічного стану військовослужбовців Національної гвардії України. *Честь і закон*. 2018. № 2 (65). С. 89–96.
2. Особливості нормативно-правового регулювання морально-психологічного стану військовослужбовців сектора безпеки та оборони України / І. І. Приходько та ін. *Честь і закон*. 2019. № 2 (69). С. 95–104.
3. Мась Н. М. Показники морально-психологічного стану особового складу військових підрозділів. *Системи обробки інформації*. Київ, 2017. Вип. 3. С. 143–145.
4. Інструкція з оцінювання морально-психологічного стану Збройних Сил України : наказ начальника Генерального штабу Збройних Сил України від 29.04.2017 р. № 153.
5. Морально-психологічне забезпечення дій формувань Національної гвардії України : навч. посіб. / І. І. Ліпатов та ін. Харків : Національна акад. НГУ, 2017. 173 с.
6. Приходько І. І. Визначення стресостійкості у військовослужбовців підрозділів спеціального призначення внутрішніх військ МВС України під час виконання спеціального службово-бойового завдання. *Вісник Національної академії оборони України*. Київ : НАОУ, 2008. Вип. 4 (8). С. 116–122.
7. Приходько І. І., Мацегора Я. В., Пенькова Н. Є. Типізація адаптаційних ресурсів особистості у військовослужбовців, які

приймали участь у проведенні антитерористичної операції. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Педагогічні та психологічні науки*. 2015. № 1 (74). С. 469–483.

8. Алещенко В. І. Методичні підходи до аналізу, оцінювання та прогнозування морально-психологічного стану особового складу. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*. 2018. № 3 (40). С. 6–10.

9. Столяренко А. М. Экстремальная психопедагогика. Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2002. С. 44–56.

10. Морально-психологічне забезпечення у Збройних Силах України : підручник : у 2 ч. / В. В. Стасюк та ін. ; за заг. ред. В. В. Стасюка. Київ : НУОУ, 2012. Ч. 1. С. 38–56.

11. Психологія екстремальної діяльності / І. І. Приходько та ін. ; за заг. ред. проф. І. І. Приходька. Харків : НАНГУ, 2016. 571 с.

12. Каплюченко О. П., Приходько І. І. Визначення провідних мотивів військовослужбовців Національної гвардії України до службово-бойової діяльності в екстремальних умовах. *Честь і закон*. 2019. № 3 (70). С. 114–123.

13. Про вдосконалення організації роботи з особовим складом у Національній гвардії України : Директива командувача Національної гвардії України від 26.06.2017 р. № 15.

14. Prykhodko I. et al. Servicemen's Motivation in the National Guard of Ukraine: Transformation after the "Revolution of Dignity". *The Journal of Slavic Military Studies*. 2019. 32 (3). P. 347–366. URL: <https://doi.org/10.1080/13518046.2019.1645930> (дата звернення: 30.07.2020).

15. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы. Санкт-Петербург : Питер, 2006. 512 с.

Стаття надійшла до редакції 03.08.2020 р.

УДК 159.923.32

А. П. Каплюченко, И. И. Приходько

ОСНОВНЫЕ ФАКТОРЫ ВЛИЯНИЯ ЭКСТРЕМАЛЬНЫХ УСЛОВИЙ СЛУЖЕБНО-БОЕВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА МОТИВАЦИОННУЮ СОСТАВЛЯЮЩУЮ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО СОСТОЯНИЯ ВОЕННОСЛУЖАЩИХ НАЦИОНАЛЬНОЙ ГВАРДИИ УКРАИНЫ

Рассмотрено влияние экстремальных условий служебно-боевой деятельности на мотивационную составляющую морально-психологического состояния военнослужащих Национальной гвардии

України. Доказано, що екстремальні умови службово-бойової діяльності як негативно, так і позитивно впливають на мотивацію військовослужащих Національної гвардії України.

Ключевые слова: морально-психологічне состояние, фактори, мотивація, військовослужащие, службово-бойова діяльність, екстремальні умовия.

UDC 159.923.32

О. Каплиuchenko, І. Prykhodko

THE MAIN FACTORS OF INFLUENCE OF EXTREME CONDITIONS OF SERVICE AND COMBAT ACTIVITIES ON THE MOTIVATIONAL COMPONENT OF THE MORAL AND PSYCHOLOGICAL STATE OF STAFF OF THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE

The article considers the influence of extreme conditions of military service on the motivational component of moral and psychological state (MPS) of the National Guard of Ukraine staff. It is proved that extreme conditions of service and combat activity have both negative and positive influence on the motivation of personnel of the National Guard of Ukraine.

The main category through which the psychological capabilities of the personnel of the armed formation are described is the moral and psychological state of the personnel. The analysis of scientific works shows the lack of common approaches to determine the set of factors that affect the motivational component of the psychological potential of the MPS of the personnel in the extreme conditions of service and combat activities. In general, it is proved that the extreme conditions of professional activity of specialists of risky professions are always associated with the negative impact of various factors on their MPS.

The current state of motivation should be the object of constant monitoring and actual support in extreme conditions of service and combat activities. MPS of the personnel of the National Guard of Ukraine is an integral indicator of professional and psychological readiness of personnel to perform their duties during the implementation of service and combat activities in extreme conditions. The psychological component includes motivational, value-semantic and communicative components. The professional component includes military, professional (special) and physical components. Both the negative and positive factors influence the motivational component of the psychological potential of the MPS of the personnel of the National Guard of Ukraine during the performance of service and combat activities in extreme conditions. Factors of negative impact on the MPS, which are demotivators of service and combat activities, include vital, social and professional factors.

The factors of positive influence on the MSP of the personnel of the National Guard of Ukraine, which are the motivators of service and combat activities and improve the quality of service and combat activities implementation, also include vital, social and professional factors.

Keywords: moral and psychological condition, factors, motivation, personnel, service and combat activity, extreme conditions.

Каплюченко Олександр Петрович – ад'юнкт Національної академії Національної гвардії України
<https://orcid.org/0000-0001-7992-5169>

Приходько Ігор Іванович – доктор психологічних наук, професор, начальник науково-дослідного центру службово-бойової діяльності НГУ Національної академії Національної гвардії України
<https://orsid.org/0000-0002-4484-9781>